

O'ZBEK TILINI O'RGATISHDA PEDAGOGIK TEXNALOGIYALAR

Mavlonberdiyeva Nafisa Ozod qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, Turkiy tillar fakulteti, O'zbek tili va adabiyoti ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Buranova Shoxista Menglibaevna

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti, Turkiy tillar fakulteti, O'zbek tili kafedrasi p.f.n dotsenti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada, O'zbek tilini o'qitish pedagogik texnologiyalarning paydo bo'lishi, videolar, audiolar va interaktiv mashqlardan foydalanish, Sun'iy intellekt, multimedia CALL, VR va AR texnologiyalari haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Interaktiv, CALL, VR va AR, texnologiya, multimedia.*

O'zbek tili O'zbekistonda eng ko'p so'zlashuvchi tillardan biri bo'lib, u yerda 33 milliondan ortiq kishi uchun lingua franca bo'lib xizmat qiladi. Uning ahamiyatini inobatga olgan holda, turli kontekstlarda o'zbek tilini o'qitish va o'rganishni kuchaytirish bo'yicha katta ishlar amalga oshirildi. Pedagogik texnologiyalarning paydo bo'lishi bilan o'zbek tilini o'qitish va o'qitishda jiddiy o'zgarishlar yuz berdi. Ushbu inshoda o'zbek tilini o'qitish va o'rganishni kuchaytirishda pedagogik texnologiyalarning o'rni yoritilgan. O'zbek tilini o'qitish pedagogik texnologiyalarning paydo bo'lishi bilan sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirdi. Ilgari o'zbek tilini o'qitish asosan o'qituvchiga qaratilgan bo'lib, bu yerda o'qituvchi bilimning yagona timsoli, o'quvchilar esa passiv qabul qiluvchi bo'lgan. Biroq pedagogik texnologiyalarning paydo bo'lishi bilan o'zbek tilini o'qitish interfaol va o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuvlarga o'tdi. O'zbek tilini o'qitishda qo'llaniladigan eng muhim pedagogik texnologiyalardan biri bu onlayn o'quv platformalaridan foydalanishdir. Onlayn o'quv platformalari talabalarga turli xil o'quv resurslaridan, jumladan videolar, audiolar va interaktiv mashqlardan foydalanish imkoniyatini beradi. Onlayn o'quv platformalaridan foydalanish o'zbek tilini o'qitish va o'rganishni yanada interaktiv va qiziqarli qildi.

O'zbek tilini o'qitish va o'rganishga katta hissa qo'shgan yana bir pedagogik texnologiya ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishdir. Ijtimoiy tarmoqlar ko'plab yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylangan va shuning uchun o'zbek tilini o'rgatishda ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish talabalarning faolligi va

motivatsiyasini oshirishi mumkin. Facebook va Instagram kabi ijtimoiy media platformalaridan o'quv resurslarini almashish, muhokamalarni osonlashtirish va o'quvchilar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish uchun foydalanish mumkin. Smartfon va planshetlar kabi mobil qurilmalar ham o'zbek tilini o'rgatish va o'rganishga katta hissa qo'shdi. Mobil qurilmalardan foydalanish o'quvchilarga qayerda bo'lishidan qat'i nazar, o'zlariga qulay vaqtda o'quv resurslaridan foydalanish imkonini beradi. "O'zbek tili repetitori" va "O'zbek tili qo'llanmasi" kabi mobil ilovalar o'quvchilarga lug'at mashqlari va grammatika qoidalari kabi turli o'quv resurslaridan foydalanish imkonini beradi.

O'zbek tilini o'qitishga katta hissa qo'shgan yana bir pedagogik texnologiya virtual reallikdan foydalanishdir. Virtual haqiqat o'quvchilarga turli kontekst va vaziyatlarga kirib borish imkonini beradi, bu esa yanada chuqurroq va qiziqarli o'rganish tajribasini taqdim etadi. Virtual haqiqatdan foydalanish, ayniqsa, talabalarga turli madaniy amaliyot va me'yorlarni o'rgatishda, ularning o'zbek madaniyatini tushunishi va qadrlashini oshirishda foydali bo'ldi. O'zbek tilini o'rgatish va o'rganishda o'yinlashtirishdan foydalanish ham tobora ommalashib bormoqda. Gamifikatsiya o'rganishni yaxshilash uchun o'yindan tashqari kontekstda o'yin dizayni elementlaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. O'zbek tilini o'qitishda o'yin usullaridan foydalanish o'rganishni yanada qiziqarli va qiziqarli qilish, o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirish imkonini beradi. Pedagogik texnologiyalar ham o'zbek tilini o'qitish va o'rganishni shaxsiylashtirish imkonini berdi. Shaxsiylashtirish o'quv tajribasini talabalarning individual ehtiyojlariga moslashtirishni o'z ichiga oladi. Moslashuvchan ta'lim tizimlari va o'quv tahlili kabi pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning taraqqiyotini kuzatish va ularning ta'lim ehtiyojlari va afzalliklaridan kelib chiqqan holda shaxsiylashtirilgan ta'lim tajribasini taqdim etish imkonini beradi. [1]

Sun'iy intellekt va mashina o'rganishdan foydalanish ham o'zbek tilini o'qitish va o'rganishga katta hissa qo'shdi. Sun'iy intellektdan talabalarga zudlik bilan fikr-mulohaza va yordam berish, ularning o'rganish samaradorligini oshirish uchun foydalanish mumkin. Mashinani o'rganish algoritmlari o'quv tajribasini shaxsiylashtirish va talabalarning o'rganish afzalliklari va ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda maqsadli o'quv resurslarini taqdim etish uchun ishlatilishi mumkin. Pedagogik texnologiyalar ham o'zbek tilidagi o'quv natijalarini baholashni kuchaytirish imkonini berdi. O'quv tahlilidan foydalanish o'quvchilarning

yutuqlarini kuzatish va ularning faoliyati haqida fikr bildirish imkonini beradi. Onlayn test platformalari va avtomatlashtirilgan baholash tizimlaridan foydalanish talabalarning ish faoliyatini to'g'ri va samarali baholash imkonini beradi.

O'zbek tili yoki o'zbek tilini o'rganish ushbu tilni bilish istagida bo'lganlar uchun katta ahamiyatga ega. O'zbek tilini o'qitish yoki o'qitish masalasini ko'rib chiqishda tilni o'rganish jarayonini kuchaytiruvchi pedagogik texnologiyalarni o'z ichiga olishi zarur. Pedagogik texnologiyalar, shuningdek, ta'lim texnologiyalari sifatida ham tanilgan, o'qitish va bilimlarni uzatishni osonlashtiradigan vositalar yoki tizimlardir. Til o'rgatish, jumladan, o'zbek tilini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ayniqsa samarali ekanligi aniqlandi. O'zbek tilini o'qitishda asosiy pedagogik texnologiyalardan biri multimedia vositalaridan foydalanish hisoblanadi. Multimedia texnologiyalari tasvir, matn va tovush birikmasidan iborat. Multimedia vositalaridan foydalanish til o'rgatish jarayonini yanada dinamik va interaktiv qiladi, talabalarga tilni turli sezgilar orqali o'rganish imkoniyatini beradi. Masalan, til o'qituvchisi o'zbek tilida so'zlashuvchilarning ma'lum bir mavzu bo'yicha suhbat haqida video yaratishi mumkin, bunda talabalar o'qishi va tushunishi uchun subtitrlar taqdim etiladi. Bu turdagi multimedia texnologiyasi o'quvchiga tabiiy tildan foydalanishni kuzatish va tinglash imkonini beradi hamda ular uchun til tuzilishi va talaffuzini o'rganish uchun zamin yaratadi. [2]

O'zbek tilini o'qitishning yana bir muhim pedagogik texnologiyasi kompyuter yordamida amalga oshiriladi. til o'rganish (CALL). CALL - bu o'quvchilarga til o'rganish uchun kompyuterlar va onlayn dasturlar bilan o'zaro aloqa qilish imkonini beruvchi texnologiya turi. CALL-da qo'llaniladigan dasturiy ta'minot dasturlari va ilovalari vizual, interaktiv va dinamik o'rganish tajribasini ta'minlaydigan multimediani o'z ichiga oladi. CALL dasturlari talabalarning o'rganish tajribasini oshiruvchi va ularning til ko'nikmalarini rivojlantiruvchi onlayn viktorinalar, o'yinlar va boshqa interaktiv vositalarni o'z ichiga olishi mumkin. O'zbek tilini o'qitishda CALL talabalarga tilni o'z tezligida va o'z uylarida turib o'rganish imkoniyatini taqdim etishi mumkin.

Muhim pedagogik texnologiyalardan biri bu mobil ta'lim yoki M-learningdir. bu smartfon va planshetlar kabi mobil qurilmalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Mobil qurilmalardan foydalanish tobora ommalashib borishi va ulardan foydalanish qulayligi bilan M-learning o'zbek tilini o'rgatish va o'rganishning mashhur usuliga aylandi. M-learning yordamida talabalar o'zlarining til

ko'nikmalarini oshirish uchun mo'ljallangan qiziqarli va interaktiv ilovalar va dasturlarga kirishlari mumkin. Ushbu dastur va ilovalar multimediani o'z ichiga oladi, bu esa o'quvchilarning turli sezgilar orqali tilni o'rganishini osonlashtiradi. Bundan tashqari, M-learning o'quvchilar uchun til o'rgatishni yanada qulayroq qiladi, chunki ular o'quv materiallariga yo'l-yo'lakay kirishlari mumkin va shu tariqa ular an'anaviy sinfda bo'lmaganlarida ham til bilish darajasini oshiradilar.[3]

Yana bir muhim pedagogik texnologiya. o'zbek tilini o'rgatishda foydalanish mumkin o'yinlashtirish. Gamifikatsiya - bu o'quvchilarning faolligi va motivatsiyasini oshirish uchun o'yin mexanikasini o'quv jarayoniga kiritish jarayoni. O'yin usullaridan foydalanish til o'rgatishni yanada qiziqarli va qiziqarli qiladi. Til o'qituvchilari o'quvchilarning o'zbek tilini tushunish va nutq qobiliyatini rivojlantirishga yordam berish uchun turli xil o'yinlashtirilgan til o'rganish vositalari yoki ilovalarini yaratishi mumkin. Masalan, o'quvchilar o'zlarining tushunish va xotira qobiliyatlarini sinovdan o'tkazuvchi til o'yinlarini o'ynashlari mumkin, natijada tilni bilish darajasi yaxshilanadi.

O'zbek tilini o'qitishda qo'llanilishi mumkin bo'lgan muhim pedagogik texnologiyalardan biri bu virtual va kengaytirilgan reallikdir. VR va AR texnologiyalari o'quvchilarga VR ko'zoynak kabi taqiladigan qurilmalardan foydalangan holda 3D fazodagi raqamli ob'yektlar va vaziyatlar bilan o'zaro ta'sir o'tkazish imkonini beruvchi immersiv tajribani taqdim etadi. Boshqa tomondan, AR foydalanuvchining jismoniy muhitida raqamli ob'ektlarni qoplash uchun kameralardan foydalanadi. VR va AR texnologiyasidan foydalanish real hayotiy vaziyatlarni sinfga olib kirishi, o'quvchilarning o'zbek tilini real muhitda o'rganishi uchun imkoniyatlar yaratishi mumkin. Masalan, til o'qituvchisi AR dasturidan o'zbek tilidagi belgilar va matnlarni o'quvchi muhitiga joylashtirish uchun foydalanishi mumkin, bu ularga o'zbek tilini yanada samarali o'rganish va tushunish imkonini beradi.

O'zbek tili uchun foydali bo'lgan yana bir pedagogik texnologiya. til yo'riqnomasi - bu mashina tarjimasini. Mashina tarjimasini talabalarga turli tillar o'rtasida avtomatik tarzda tarjima qilish imkoniyatini beradi. Mashina tarjimasini mukammal bo'lmasa-da, inson nazorati va kiritishi bilan bu til o'rganuvchilar uchun samarali va mashhur echimdir. O'zbek tilini o'rganuvchilar ma'lum so'z yoki iboralarni o'zbek tilidan o'z ona tiliga yoki aksincha tarjima qilish uchun mashina tarjimasini ilovalari yoki veb-saytlaridan foydalanishlari mumkin. O'zbek

tilini o'rgatish ijtimoiy tarmoq hisoblanadi. Ijtimoiy media - bu jalb qilish uchun platforma.

Xulosa qilib aytish mumkinki, o'zbek tilini o'qitish va o'rganishni kuchaytirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati katta. Onlayn o'quv platformalari, ijtimoiy tarmoqlar, mobil qurilmalar, virtual reallik, o'yinlashtirish, shaxsiylashtirish, sun'iy intellekt va mashina o'rganishdan foydalanish o'zbek tilini o'qitish va o'rganishni yanada interaktiv, qiziqarli va samaraliroq qildi. O'quv tahlillari va avtomatlashtirilgan baholash tizimlaridan foydalanish o'rganishni baholashni yaxshilashga imkon berdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shayxislamov, N. (2020). Ona tili darslarida interfaol usullardan foydalanish. *Prospects of Development of Science and Education*, 1(2), 247-249.
2. Shayxislamov, N. (2020). Ona tili fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish. *O'zbekistonda ilm-fan va ta'lim masalalari: muammo va yechimlar*, (3), 71-73.
3. Shofqorov, A. M., Baykabilov, U. A., Bayzakov, J. A., & Shayxislamov, N. Z. O. G. L. (2020). **TIL O'QITISHDA KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARI**. *Science and Education*, 1(Special Issue 3).
4. Khodjaniazov, E., Xudayarova, M. T., Yuldasheva, S. S., Buranova, S. M., & Kabulova, D. S. (2020). **HISTORICAL BACKGROUND OF FOOD NAMES IN UZBEK DIALECT IN KARAKALPAKSTAN REGION**. *Journal of Critical Reviews*, 7(18), 3564-3570.
5. Худаярова, М. Т., & Хасанова, А. Н. (2017). Этнопедагогические воззрения каракалпаков важнейший источник семейного воспитания и социальной адаптации детей. In *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования* (pp. 77-82).
6. Ataxanovna, Y. G., Tajimuratovna, X. M., Menglibayevna, B. S., & Zaripbaevna, S. A. (2021). O'zbek tilini nofilologik auditoriyasida o'qitishning ayrim masalalari. *BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 1(5), 20-24.